

Çocuk Suçları ve Çevre

BİLGE HAPÇIOĞLU ^{a)}, M. KENAN AYSAN ^{b)}, ÖVAT GÜRAY ^{a)}

^{a)} İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul

^{b)} Birinci Çocuk Mahkemesi Başkanı, İstanbul, Türkiye

JUVENILE DELINQUENCY AND ENVIRONMENT

Summary

In this essay aiming at studying juvenile delinquency and social environmental factors contributing to it; we discuss measures to avoid juvenile delinquency deducted from the statistical evaluation of sex, criminal records, birth records, residence addresses, types of crimes, dates of crimes and court decisions for 3027 juvenile delinquents processed in the İstanbul First Juvenile Court between 1987-1990.

Özet

Çocuk suçlarını ve çocuğu suç işlemeye iten sosyal çevre koşullarını incelediğimiz bu çalışmada; İstanbul I. Çocuk Mahkemesinin karar dosyaları incelenmiş ve 1987'den 1990 yılı sonuna kadar bu mahkemede yargılanan 3027 suçlu çocuğun; cinsiyet, sabıka kaydı, nüfus kaydı, ikametgah adresi, işledikleri suçlar, suç tarihleri ve haklarında verilen kararlar ile ilgili bilgiler istatistiksel olarak değerlendirilerek alınması gerekli önlemler tartışılmıştır.

GİRİŞ VE AMAÇ

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı, "Sadece hastalık ve sakatlığın bulunmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal tam bir iyilik halidir" şeklinde tanımlar.

Ancak diğer az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de; hızlı nüfus artışı, ekonomik zorluklar, teknolojik gelişmelere ayak uyduramama gibi nedenler yanında çeşitli nedenlerle tarımsal üretimdeki azalmalar ve özellikle son zamanlarda ard arda gelen doğal afetler nedeni ile köyden kente hızla artan göç olayları sonunda özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerimizde Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımındaki "Sosyal tam bir iyilik" halinden söz etmek pek mümkün görülmemektedir. Köyündeki tarlasını, evini, varsa hayvanını satarak elindeki çok kısıtlı imkanlarla büyük kente türlü umutlarla göçen kırsal kesim insanı; alt yapısı olmayan her türlü hijyenik şartlardan yoksun gecekondu mahallelerinde yaşamakta, çoğu kez işsiz kalmakta veya ancak boğaz tokluğuna çalışmaktadır. Bu insanların büyük bir çoğunluğu da hiçbir sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışmaktadır. Böylece büyük bir yaşam kaygısı içine düşen bu ailelerin çocukları da ailenin geçimine katkıda bulunmak amacı ile çalışmakta bu yüzden eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmaktadır. Bir çoğu ise ana-baba denetiminden uzak ve başıboş kalmaktadır.

Sokak çocukları ve sokaktaki çocuklarla ilgili olarak yapılan bir çalışmada aile geçimine katkıda bulunmak için çalışan çocukların yaptıkları işlerin kendilerini geleceğe hazırlamayan türden işler olduğu bildirilmiştir (1).

Bu sağlıksız ortamda yaşam mücadelesi veren çocuklar arasında özellikle son yıllarda başta hırsızlık olmak üzere suç işleme oranlarında hızlı bir artış olduğu gözlenmektedir (2,3).

Bu iller bir anlamda İstanbul'a en fazla göç olayının gerçekleştiği illerdir (Tablo 4). Yine nüfus kayıtlarından edindiğimiz bilgilere göre çocukların % 68.7'si çeşitli illere bağlı köy nüfusuna kayıtlı, % 1.3'ü ise il, ilçe ve belde nüfuslarına kayıtlıdır.

Tablo 5. Suçlu çocukların oturdukları ilçelere göre dağılımı

İlçe	n	%	İlçe	n	%
Adalar	8	0.3	Pendik	47	1.6
Bakırköy	443	14.6	Bayrampaşa	44	1.5
Beşiktaş	59	1.9	Küçükçekmece	141	4.7
Beyoğlu	192	6.4	Büyükçekmece	34	1.1
Beykoz	53	1.8	Ümraniye	110	3.6
Eminönü	56	1.9	Kağıthane	67	2.2
Eyüp	80	2.6	Silivri	9	0.3
Fatih	166	5.6	Çatalca	8	0.3
Gaziosmanpaşa	232	7.6	Şile	2	0.1
Kadıköy	221	7.3	Yalova	27	0.7
Kartal	237	7.8	İstanbul dışı	100	3.5
Sarıyer	98	3.2	Adresi yok	118	3.7
Şişli	213	7.1	Bilgi yok	30	1.0
Üsküdar	153	5.0			
Zeytinburnu	79	2.6	Toplam	3027	100.0

İkametgah adreslerinden çıkan sonuçlara göre ise; çocukların % 14.3'ü Bakırköy, % 7.8'i Kartal, % 7.6'sı Gaziosmanpaşa, % 7.3'ü Kadıköy, % 6.4'ü Beyoğlu ilçelerinde oturmaktadır. Beyoğlu dışında bütün bu ilçeler; her geçen gün yeni gecekondu mahallelerinin ortaya çıktığı bölgelerdir (Tablo 5). Ayrıca Tablo 5'de "adresi yok", dosyalarında ise "bimekan" olarak belirtilmiş grup ise % 3.7 oranındadır.

Çocukların açık adreslerine göre düzenlediğimiz tablo (Tablo 6). I. Bölge olarak nitelendirdiğimiz sosyoekonomik düzeyi iyi semtlerde oturanların oranı % 4.9'dur. II. Bölge olarak belirtilen sosyoekonomik düzeyi orta halli semtlerde oturanların oranı % 20.5'tir. III. Bölge yani sosyoekonomik açıdan alt düzey kabul ettiğimiz semt ve mahallelerde oturanların oranı da % 66.4'tür.

Tablo 6. Suçlu çocukların oturdukları semtlerin sosyoekonomik düzeylere göre dağılımı

Bölge	n	%
I. Bölge	150	4.9
II. Bölge	623	20.5
III. Bölge	2006	66.6
Adresi yok	118	3.7
İstanbul dışından	100	3.3
Bilgi yok	30	1.0
Toplam	3027	100.0

I. Bölge : Sosyoekonomik açıdan iyi
 II. Bölge : Sosyoekonomik açıdan orta
 III. Bölge : Sosyoekonomik açıdan alt düzey

Karar dosyalarında, çocukların % 75.3'ünün eğitim durumları hakkında bilgi verilmemiştir. Ancak eğitim durumu belirtilenler arasında % 1.5'inin okur-yazar dahi olmadığı, % 7.2'sinin okur-yazar, % 11.4'ünün ilkokul mezunu, % 0.2'sinin ortaokul mezunu, % 0.1'inin lise mezunu, % 4.7'sinin ise halen öğrenci olduğu görülmektedir.

Çalışma durumu ile ilgili bölümde % 88'inin herhangi bir işte çalışıp çalışmadığı belirtilmemiş, % 12'sinin çalıştığı ve bu işlerin çoğunluğunun çocuklara bir meslek kazandıracak türden işler olmadığı belirlenmiştir.

Suçların türlerine göre dağılımında hırsızlık suçunun % 70.6, yaralama suçunun % 9.2, cinsel suçların % 5.5, trafik kanununa muhalefet suçunun % 2.3 oranında olduğu tespit edilmiştir (Trafik kanununa muhalefet suçu ve çocuk mahkemelerinde yargılanmadığı için yanlışlıkla açılan bu davalar için görevsizlik kararı verilmiştir). Ayrıca adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçlarının % 1.2, gasp suçunun ise % 1.1 oranında olduğu görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Suçlu çocukların işledikleri suçun türüne göre dağılımı

Suçlar	n	%	Suçlar	n	%
Hırsızlık	2137	70.6	Hırsızlık malı satın alma	21	0.7
Yaralama	278	9.2	Emniyeti suistimal	17	0.6
Cinsel suçlar	166	5.5	Yangına sebebiyet	17	0.6
Trafik kanununa muhalefet	71	2.3	Sahtecilik	12	0.4
Öldürme ve teşebbüs	40	1.2	Tehdit	12	0.4
Gasp	33	1.1	Kaçakçılık	11	0.4
İzrar	28	0.9	Dolandırıcılık	10	0.3
Ölüme sebebiyet	27	0.9	Tehlikeli oto kullanmak	10	0.3
Yaralamaya sebebiyet	27	0.9	Diğer	63	2.1
Kız kaçırma	26	0.9			
Atışli silah bulundurma	21	0.7	Toplam	3027	100.0

Suçların işlendiği aylara göre yaptığımız incelemede mevsimsel bir özellik saptanmamıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Suçların aylara göre dağılımı

Aylar	n	%	Aylar	n	%
Ocak	271	9.0	Ağustos	259	8.6
Şubat	258	8.5	Eylül	269	8.9
Mart	251	8.3	Ekim	231	7.6
Nisan	224	7.4	Kasım	234	7.7
Mayıs	275	9.1	Aralık	233	7.6
Haziran	268	8.9			
Temmuz	254	8.4	Toplam	3027	100.0

Son olarak verilen kararlarla ilgili bilgiler değerlendirilmiş ve çocukların % 44.4'ü hakkında para cezası, % 13.6'sı hakkında birleştirme kararı, % 16.7'si hakkında beraat kararı, % 5'i hakkında görevsizlik kararı, % 4.14'ü hakkında ana babaya teslim kararı, % 2.9'u hakkında ceza tertibine mahal olmadığına dair karar, % 2.2'si hakkında hapis

kararı verilmiştir. Haklarında çeşitli para ve hapis cezası verilen çocukların % 8.1'inin cezaları da çeşitli nedenlerle ertelenmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Suçlu çocukların haklarında verilen kararlara göre dağılımı

Karar	n	%
Para cezası	1349	44.4
Beraat	504	16.7
Birleştirme	411	13.6
Görevsizlik	149	5.0
Ana babaya teslim	125	4.1
Ceza tertibine mahal olmadığı	88	2.9
Hapis	68	2.2
Ortadan kaldırma	39	1.3
Muhakemenin durması	36	1.2
Davanın reddi	6	0.2
Takipsizlik	5	0.2
Davanın düşmesi	3	0.1
Mahkemenin yetkisizliği	1	0.0
Çeşitli nedenlerle ertelenenpara cezası ve hapis kararları	243	8.1
Toplam	3027	100.0

Bütün suçların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; kızlarda hırsızlık suçu beklenenin üzerinde, diğer suçlar beklenen düzeyde ve beklenenin altındadır. Erkeklerde ise cinsel suçlar, yaralama ve trafik kanununa muhalefet suçları beklenenin üzerinde; diğer suçlar ise beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Cinsiyete göre incelenen suçlar açısından dağılım farkları istatistik olarak anlamlı bulunmuştur ($0.001 < P < 0.01$).

Bütün suçların nüfus kaydına göre dağılımı incelendiğinde; hırsızlık suçunun Adana, Afyon, Amasya, Antalya, Bingöl, Bolu, Bursa, Erzincan, Erzurum, Giresun, Kayseri, Kırşehir, Kütahya, Mardin, Muğla, Muş, Rize illerinde beklenenin üzerinde, diğer illerde beklenen düzeyde ve beklenenin altındadır.

Adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçu; Diyarbakır ve Trabzon'da beklenenin üzerinde, diğer illerde beklenen düzeyde ve beklenenin altındadır.

Gasp suçu; Elazığ'da beklenenin üzerinde diğer illerde ise beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Yaralama suçu; Adana, Ağrı, Artvin, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Edirne, Hatay, Kars, Siirt, Tekirdağ, Tunceli, Bayburt'ta beklenenin üzerinde, diğer illerde ise beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Trafik kanununa muhalefet; Edirne, Samsun, Nevşehir'de beklenenin üzerinde diğer illerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Toplam bütün diğer suçlar; Eskişehir, Gaziantep, Isparta, Sakarya ve Siirt illerinde beklenenin altındadır.

Nüfus kayıtlarına göre incelenen suçlar açısından dağılım farkları istatistik olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.001$).

Bütün suçların, suçluların İstanbul ili ikametgah adreslerine göre dağılımı incelendiğinde;

Hırsızlık suçu; Beyoğlu, B.Çekmece ve Ümraniye'de beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçu; İstanbul'da bimekan grup arasında ve Ümraniye'de beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Cinsel suçlar; Beykoz ve Eyüp'te beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Gasp suçu; İstanbul'da bimekan grup arasında beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Yaralama suçu; Eminönü, Fatih, Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Kağıthane'de beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Trafik Kanununa muhalefet suçu; Küçükçekmece'de beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

Toplam bütün diğer suçlar; Silivri ve Yalova'da beklenenin üzerinde diğer ilçelerde beklenen düzeyde veya beklenenin altındadır.

İkametgah adresine göre incelenen suçlar açısından dağılım farkları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P<0.001$).

TARTIŞMA

Başta ekonomik nedenler olmak üzere çeşitli nedenler etkisi altında köyden kente göç eden çocuk ve ailesi, kentsel yaşama uyum sağlamakta güçlük çekmekte, kendini dışlanmış hissetmekte ve güvensizlik duymaktadır. Aile fertlerinin çalışması sonucu denetimsiz kalan çocuklarda uyumsuzluk reaksiyonları olarak suç işleme eğilimi artmaktadır. Nitekim sosyal faktörlerin çocuk suçları üzerindeki etkisini araştırdığımız çalışmamızın sonuçları konu ile ilgili çalışmalarla paralellik göstermektedir (1,2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14).

Çalışmamızda olduğu gibi diğer bazı çalışmalarda yargılanan çocukların sadece % 15-20'si suçun işlendiği bölge nüfusuna kayıtlıdır (12). En fazla işlenen suç türü hırsızlık, en fazla suç işlenen yaş 13-15 yaşları ve en çok işleyenler erkek çocuklardır (3,7,15,16,17,18,19).

Konu ile ilgili olarak İngiltere'de 1991 yılında yapılan bir çalışma da erkeklerin % 82,2 oranında suç işledikleri, en çok suç işlenen yaş grubunun 14-16 yaş grubu olduğu belirlenmiştir (20). Çalışmamızda uyuşturucu kullanma ve satma suçuna ilişkin verilere rastlanmamıştır (3). Yine konu ile ilgili çalışmalarda olduğu gibi suçlar ve suçların işlendiği aylar arasında mevsimsel bir özellik saptanmamıştır (3,17,18,21).

Dikkat çekici bir husus da İstanbul'da belirli bir adresi bulunmayan grup ve işledikleri suçlardır. Bugün dünyada 30 milyonu aşkın korunmaya muhtaç çocuk olduğu bildirilmekte, ülkemizdeki sayının ise 1 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (1).

Çocuk mahkemelerinin geliştirilmesini amaçlayan 1992 yasa tasarısında, çocuk mahkemelerinde görülen davalarda yaş sınırının 15'ten 18'e çıkarılması, çocuklara kelepçe takılmaması, 15 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında tutuklama kararı verilmemesi, hükümlü ve tutuklu çocukların cezaevine konulmaması öngörülmektedir. Bilindiği gibi ülkemizde 15 yaş ve altındakiler çocuk kabul edilmekte, halbuki birçok ülkede 18 hatta 20 yaş ve altı çocuk kabul edilmektedir ve bu yaş sınırındakiler çocuk mahkemelerinde yargılanmaktadır. Çocuk hakları sözleşmesinde de 18 yaş ve altı grup çocuk kabul edilmektedir (22).

Adalet Bakanlığı; çocuk mahkemelerinin amacının çocuğun cezalandırılması olmayıp, terbiye ve ıslah için her türlü önlemin alınması olduğunu, ilke olarak çocuklar için hürriyeti engelleyici ceza yerine koruma önlemlerinin uygulanmasının öngörüldüğünü, çocukların ceza evine değil, eğitim evlerine konulmasının düşünüldüğünü belirtmiştir (23). Bazı ülkelerde olduğu gibi hafif suçlarda kamu davasının açılmasının ertelenmesi de konu ile ilgili öneriler arasındadır (24,25).

Ancak bütün bu öneriler ve düşünülen hukuki önlemler yanında çocuğu suç işlemeye iten toplumsal nedenlerin ortadan kaldırılması, çocuğu yalnızca suç işledikten sonra değil suç işlenmeden önce korumak gerektiği Halk Sağlığı çalışanlarını yakından ilgilendiren bir konudur.

KAYNAKLAR

- 1 Konanç, E. Ekonomi Forumu, 18.1.1992, İstanbul.
- 2 Yavuzer, H. (1994) *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 29-35, 277-312.
- 3 Hancı, İ.H., Ege, B., Ertürk, S. (1991) *Adli Tıp Dergisi*, 7 (3-4): 99-109.
- 4 Yavuzer, H. (1979) *Kriminoloji Derg.*, 2, 25-29.
- 5 Katkıcı, U., Doğaner, İ., Aydın, C., Saygılı, R. (1990) *Ege Tıp Dergisi*, 29, 368-371.
- 6 Apak, S. (1989) *Gelişim Nörolojisi*, İ.Ü.Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Bayrak Matbaacılık İstanbul, 2. Baskı 7-8.
- 7 Aydın, C., Kabaklıoğlu, M.T. (1989) *Ege Tıp Dergisi* 26 (2): 625-34.
- 8 Dönmez, S. (1994) *Kriminoloji*, Filiz Kitabevi 8. Baskı İstanbul, 239-265.
- 9 Glueck, S., Glueck, E.T. (1968) *Delinquents and Non Delinquents in Prospective*, Harvard Univ. Press Cambridge, Massachusetts (*Locussit*, Yavuzer, H. *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 7.Baskı s.138-140, 1993).
- 10 Grant, N.R., Thomas, B.H., Offord, D.R., Boyle, M.H. (1989) *J.Am.Acad.Child Adolescence Psychiatry* 28 (2), 262-268.
- 11 Güneç, G. (1983) *Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu* Ankara, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayın No. 130, 1-7.
- 12 Hancı, İ.H. (1993) *7.Ulusal Adli Tıp Günleri*, 1-5 Kasım Antalya Kongre Kitabı, 199-208.
- 13 Lewis, D.O. (1985) *Conduct Disorder and Juvenile Delinquency Comprehensive Textbook of Psychiatry*, Baltimore, Williams and Wilkins 1754-1760.
- 14 Yörükoğlu, A. (1993) *Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, Özgür Yayın Dağıtım Ltd.Şti, İstanbul 8. Baskı 301-337.
- 15 Ertürk, S., Ege, B. (1989) *Ege Tıp Dergisi*, 28, 2563-2567.
- 16 Katkıcı, U., Doğaner, İ., Aydın, C., Saygılı, R. (1990) *Ege Tıp Dergisi*, 29, 368-371.
- 17 Çolcu, A., Hancı, İ.H., Ege, B., Demircan, S. (1993) *7. Ulusal Adli Tıp Günleri* 105 Kasım Antalya Kongre Kitabı, 51-58.
- 18 Gürpınar, S.S., Hancı, İ.H., Aktaş, E.Ö., Gündüz, M., Yücel, S. (1994) *Karadeniz Tıp Dergisi* 7 (1) 39-41.
- 19 Kök, A.N., Öztürk, S., Arısoy, Y., Çakmak, M.A. (1993) *3.Halk Sağlığı Günleri* 5-7 Mayıs Kayseri Erciyes Üniv. Yayınları No.46 155-159.
- 20 Uluğtekin, S. (1989) *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Bizim Büro Ankara, 56-87.
- 21 Yavuz, İ.C., Hancı, İ.H., Çakmak, M.A., Arısoy, Ege, B. (1994) *Adli Bilimler Kongresi*, 12-15 Nisan, Adana Kongre Kitabı 151-155.
- 22 Unicef (199) *Çocuk Hakları Sözleşmesi*.
- 23 Cumhuriyet Gazetesi, 22 Nisan 1992.
- 24 Sölez Tan, U., Artuk, E. (1992) *Argumentum* 19, 285-290.
- 25 Tan, U.S. (1993) M.Ü. Hukuk Fak. 10. Yılı, *Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu* İstanbul, M.Ü. Hukuk Fak. Yayınları No. 536, 305-310.

Ayrı baskı için :

Doç. Dr. Bilge Hapçıoğlu
İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Çapa, İstanbul